

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması

Haluk Şengül*

(ORCID ID: 0000-0001-6249-9052)

Gönderim Tarihi (Submitted)	Kabul Tarihi (Accepted)	Yayın Tarihi (Published)
09.05.2020	31.08.2020	10.11.2020

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Şengül, H., "Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/ TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı (2020): 152-179.

APA: Şengül, H. (2020). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çıkardığı İlk Kanunlardan Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaya Konulması. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5 (TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 152-179.

Öz

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa bir süre sonra başlayan işgaller karşısında İstanbul Hükümetinin sessiz kalması, Türk milletini Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlatılan Anadolu hareketi etrafında birleştirmiştir. Anadolu'da başlayan bu direniş hareketi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla bir kimlik kazanmış ve Türk milletinin meşru temsilcisi haline gelmiştir. Meclisin açılmasıyla birlikte Anadolu'nun genelinde ortaya çıkan otorite boşluğu ve iç isyanların oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmak amacıyla 29 Nisan 1920 tarihinde *Hıyanet-i Vataniye Kanunu* kabul edilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, haluk.sengul@ogr.sakarya.edu.tr.

PhD Candidate, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Main Discipline of History, haluk.sengul@ogr.sakarya.edu.tr.

Milli Mücadelenin bu zor günlerinde kabul edilen Hiyanet-i Vataniye Kanunu Meclisin meşruluğunu tescil etmiş ve Milli Mücadele aleyhine olan eylemleri bertaraf etme hususunda caydırıcı bir güç olmuştur. Bu çalışmada Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkarılması ve sonrasında yaşanan gelişmeler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hiyanet-i Vataniye Kanunu, İstiklal Mahkemeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Mustafa Kemal Paşa.

The Law of Treason, one of the First Laws Issued by the Grand National Assembly of Turkey and Its Implementation

Abstract

The silence of the Istanbul Government in the face of the invasions that began shortly after the signing of the armistice of Mondros United the Turkish nation around the Anatolian movement launched under the leadership of Mustafa Kemal Pasha. This resistance movement which started in Anatolia gained an identity with the opening of the Grand National Assembly of Turkey and became the legitimate representative of the Turkish Nation. With the opening of the Assembly, the Assembly adopted the law of treason on April 29, 1920 in order to eliminate the authority gap and the threat posed by internal rebellions that had arisen throughout Anatolia. The law of treason adopted during these difficult days of the national struggle registered the legitimacy of the assembly and became a deterrent force in disposing of the actions against the national struggle. In this study, the adoption of the law of treason and the developments after it will be discussed.

Keywords: The Law of Treason, Independence Courts, The Grand National Assembly of Turkey, Mustafa Kemal Pasha.

Giriş

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından müttefik kuvvetleri İstanbul'u işgal etmiş, azınlıklar bu durumdan istifade ederek Türklere kötü davranmaya başlamıştı. Bununla birlikte, müttefik askerlerinin ufak bahanelerle Türkleri tutuklamaya ve cezalandırmaya başlaması İstanbul halkının sabrını tüketmişti. Bu süreçte Türk basınının da müttefik kuvvetlerin sansürü altında olması yaşanan olayların gazetelerde pek az yer almasına ve bu sebepten

söylentilerin ağızdan ağıza dolaşmasına neden oluyordu.¹ İzmir'in işgal edilmesiyle birlikte Türk Milleti can ve mal güvenliğini korumakta aciziyet içinde olan bir hükümete güvenemeyeceğini, iradesine hâkim bir şekilde ve her türlü yola başvurarak düşmanı memleketten atmanın zamanı geldiğini anlamıştı. İşte O günlerde, 19 Mayıs 1919'da 9. Ordu Müfettişi vazifesiyle Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa, milletin nasıl direnişe başlayacağını ve milli enerjiye yeniden nasıl güç ve kuvvet verebileceğini resmi makamlara ve milli kuruluşlara açık bir şekilde anlatmıştı.² Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Türk topraklarında müttefik kuvvetlerin yaklaşık iki yüz bin askeri bulunmaktaydı ve meclis buna karşı koymak için hazırlanmak durumundaydı. Bununla birlikte Düzce, Bolu ve Yozgat çevresinde ayaklanmalar çıkmış ve bastırılmamıştı.

Kısacası Ankara her yönden sıkışmış haldeydi.³ Bu süreçte İstanbul'da Damat Ferit Hükümetinin tekrar iktidara gelmesiyle birlikte Milli Mücadele aleyhine yayınladığı beyanname ve Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'nin Milli Mücadele aleyhine verdiği fetva Türkiye'deki olayların ve isyanların başlamasını kolaylaştırdı. Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülke içinde yaşanan bu olumsuz hadiseleri önlemek amacıyla, isyanları teşvik edenleri ve bu isyanlara karışanları ıslah etmek için 29 Nisan 1920 tarihinde "*Hıyanet-i Vataniye*" Kanununu kabul etmiştir. Kabul edilen kanunun birinci maddesi gereğince hangi suçla karışanların vatan haini olarak kabul edileceği, ikinci ve üçüncü maddelerinde ise bu suçla karışanlara verilecek cezalar açıklanmaktaydı.⁴ Kanuna göre bu suçlara karışanlara verilecek ceza idam olarak belirlenmişti. Fakat bu ceza iki farklı biçimde verilecekti. Doğrudan suçla karışanlar asılarak idam edilecek, dolaylı yollardan suçla karışanlar Ceza Kanununun 45. maddesi gereğince cezalandırılacaktı. Vatana ihaneti destekleyenler veya suçla teşvik edenler de aynı şekilde cezalandırılacaktı. Kanunun yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra,

1 Halide Edib Adivar, *Türk'ün Ateşle İmtihani*, Can Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2007, s.2.

2 Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2010, s.121.

3 *Kurtuluş Savaşı Destanı*, Kültür Hizmetleri Yayıncılık ve Dağıtım, İstanbul, 2005, s.71.

4 Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.III, M.E.B Kültür Yayınları, İstanbul, 1991, s.99.

13 Mayıs tarihinde Damat Ferit'in vatan haini olduğunu ilan edip yargılanmasının gerektiğini içeren bir önergeyi bazı milletvekilleri Meclis'e sundu. Meclis'te 19 Mayıs tarihinde görüşülen bu önerge oylanarak kabul edildi.⁵ Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlik ve beraberliğin sağlanması yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Kanunun kabulüyle Meclis milletin meşru temsilcisi olduğunu kabul ettirmiş oluyordu. Şayet böyle bir yasa çıkarılmasaydı ayaklanma ve casusluk faaliyetlerine karşı nasıl bir davranış içinde olunacağı kestirilemeyecekti.⁶

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı ve Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun Meclis'in Gündemine Getirilmesi

23 Nisan 1920 Cuma günü Milletvekillerinin en yaşlısı olan (reis-i sin) Sinop Milletvekili Şerif Bey, Meclisin açılış konuşmasında “*Kıymetli Hazirun! İstanbul yabancı kuvvetler tarafından işgal edilmiş, Halifelik makamı ve İstanbul Hükümeti bağımsızlığını kaybetmiştir. Bu duruma boyun eğmek, milletimize teklif edilen yabancı esaretine boyun eğmek demektir. Ancak her zaman tam bir bağımsızlık içinde yaşamış olan hür milletimiz esareti şiddetli ve kati bir suretle reddetmiş, derhal vekillerini toplamaya başlayarak Yüce Meclisimizi meydana getirmiştir. Bu Yüce Meclisin Reis-i Sinni sıfatıyla milletimizin iç ve dış tam bir bağımsızlık içinde, mukadderatını kendi eline aldığı bütün dünyaya ilan ederek Büyük Millet Meclisini açıyorum*” sözüyle Meclisin ilk toplantısı böylelikle başlamış oldu. İlk sözü Ankara Milletvekili Mustafa Kemal Paşa aldı ve milletvekillerine hitaben yaptığı konuşmada Yüce Meclisin seçilmişler ve İstanbul Meclisi'nden gelmiş olan milletvekillerinden kurulduğunu, bütün milletvekillerinin aynı nam ve yetkilerle görevlerini icra edeceklerini açıkladı. Bu husus meclis tarafından onaylanarak ilk genel kurul kararı olarak mevzuata geçti.⁷ Meclisin açıldığı ilk günlerde Milli Mücadele aleyhine dedikodular çıkmaya başlamıştı fakat asıl büyük tehlike Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşru olmadığı yönündeki iddialardı. Bu iddialara dayanan aleyhteki gelişmeleri bir an evvel önlemek ve kesin bir şekilde ortadan kaldırmak için Meclisin meşruluğunu yasal hale getirip herkese kabul

5 Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C.II, Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1992, s.171.

6 *Kurtuluş Savaşı Destanı*, s.71.

7 *TBMM Zabıt Ceridesi*, 23.04.1920, D.I, C.I, s.2.

ettirmesi gerekiyordu.⁸ Bu esnada yeniden göreve getirilen Damat Ferit Hükümeti ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasındaki çatlak hızlı bir şekilde açılmaya başladı. İstanbul'daki hükümet, Şeyhülislamdan, Anadolu Hareketine karışanların isyancı olduğu, gerçek inananların bu isyancıları öldürmeye gayret göstermesi gerektiğini içeren bir fetva yayınlamasını istedi.

Buna mukabil Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Ankara Müftüsünden İstanbul Hükümetinin vatan haini olduğuna dair bir fetva yayınlamasını isteyerek bu duruma bir karşılık vermiş oldu. Ayrıca Anadolu başlayan bu hareketin amacının Saltanat ve Halifelik makamını korumak olduğu, verilen mücadelenin İslami bir kimliği olduğunun önemi vurgulandı.⁹ Nitekim yaşanan bu hadiseler bir iç savaştı ve aslında bu iç savaş Anadolu Hareketinin 1919 Eylül'ünde Damat Ferit'e karşı bayrak açmasıyla başlamıştı. Zira bu tarihten sonra Anadolu'da meydana gelen Anzavur, Bozkır, Şeyh Eşref İsyanları bu çekişmenin bir sonucuydu ve yaşanan bu olaylar İstanbul veya Ankara'dan bağımsız bir şekilde değerlendirdiğimizde bir kardeş kavgasıydı. Anadolu Hareketi yaşanan bu olaylar karşısında önlemlerini almakta gecikmeyecekti.¹⁰

25 Nisan 1920 tarihinde Afyon Milletvekili Mehmet Şükrü Bey'in *"Hiyanet-i Vataniyeye ceza tayini hakkında verdiği kanun teklifi"*¹¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemini uzun bir süre meşgul edecek bir süreci başlatmıştı. Zira kanun teklifi yapılmadan önce *"Beypazarı asilerinin inhizama uğradıklarına dair Kuvve-i Tedbiye Kumandanı Kaymakam Arif Bey'den gelen telgraf"* Meclisin içinde bulunduğu vaziyeti görmek için yeterliydi.

Afyon Milletvekili Mehmet Şükrü Bey'in Meclise sunduğu kanun teklifi şu şekildeydi:

8 Goloğlu, *Üçüncü Meşrutiyet*, Milli Mücadele Tarihi-3, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006s. 186-187.

9 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 33. Baskı, İstanbul, 2016, s.227-228.

10 Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 2017, s.150-151.

11 "Meclisi Millînin mukarreratı aleyhinde bulunanlar veya mutavaat eylemeyenler ancak haini vatan olabilirler ve bu gibilerin de hiyaneti vataniye ile ittiham edilmeleri lâzımgelir." Bkz: *TBMM Zabıt Ceridesi*, 25.04.1920, D.I, C.I, s.63.

“ Yüce Milli Meclis Başkanlığına

Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş amacı malum olduğundan arzuladığı yüce amacını tekrara lüzum yoktur, ancak istenilen amaca ulaşmak için Büyük Millet Meclisi'nin kabul edeceği kararlara bütün Osmanlı fertlerinin uyması lazımdır. Bu sebepten Milli Meclisin kararları aleyhinde bulunanlar veya uymayanlar ancak vatan haini olabilirler ve bu gibilerin de hiyaneti vataniye ile suçlanmaları lazım gelir.

Birinci Madde: *Halifemiz ve Padişahımız Efendimiz Hazretleriyle Osmanlı topraklarını yabancı kuvvetlerden kurtarmak amacına yönelen Millet Meclisi kararlarına itaat etmeyenler vatana ihanet ile suçlanırlar.*

İkinci Madde: *Vatana ihanet hakkındaki özel kanun bu gibiler hakkında uygulanır.”¹²*

Mehmet Şükrü Bey, kasten veya bilmeyerek düşman amaçları için çalışan, fesat çıkaran herkesin vatan haini olduğunu söylemiş ve bu gibilerin idam edilmelerini istemiştir. Mehmet Şükrü Bey'e göre bu gibi suçlara karışanlara sert önlemler alınmazsa veya yürürlükte olan kanunlara göre ceza verilirse davaların uzayacağı ve verilecek cezaların hiçbir etkisinin kalmayacağına dikkat çekmiştir.¹³ Mehmet Şükrü Bey'in konuşmasının ardından Mecliste, Koç Bey'in Yabanabad (Kızılcahamam-Ankara) halkına hesap sorma teşebbüsüne dair gelen telgraf okunmuş ve Çorum Milletvekili Fuat Bey bu olayın “*Hiyanet-i Vataniye*” kapsamında değerlendirilmesini istemiştir. Bunun üzerine cevaben verilen telgrafta Mustafa Kemal Paşa, bütün bu hadiselerin İngilizlerin çıkarlarına hizmet ettiğini, Meclisin gayesinin halife ve milleti kurtarmak olduğunu belirtmiştir. Büyük Millet Meclisi'nin gayesinden şüphe edenlerin, İngilizlere hizmet edenlerle değil milletin meclisine müracaat etmeleri telkininde bulunmuştur. Yani Mustafa

12 TBMM Zabıt Ceridesi, 25.04.1920, D.I, C.I, s. 61-63.

13 Yaşar Özüçetin – H. Mehmet Dağistan, “ Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun Müzakereleri ve Kabulü” *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2011), s.257.

Kemal Paşa, isyan çıkarıcıların ve isyana uyanların dökülecek kandan sorumlu olduğunu ifade etmiştir.¹⁴

Meclisteki uzun müzakerelerde kanun hakkında Saruhan (Manisa) Milletvekili Refik Şevket Bey'in 27 Nisan'da teklif ettiği önerge Meclise sunulan önergeler arasında en dikkat çekenini olmuştur. Refik Şevket Bey, Meclis Başkanlığına teklif ettiği önergede kanunun adının *Hıyanet-i Vataniye* olarak adlandırılmasını önermiş, vatana ihanet suçu hukuken tarif edilse de suçun içeriği tam olarak belirlenmediği için *"karışıklık çıkarıcılar vatana haini olarak kabul edilir"* şeklinde bir düzeltme yapılmıştır. Ayrıca isyanı sözlü ve filli olarak kışkırtıcıların da vatan haini olarak kabul edilmesini önerilmiştir.¹⁵ 28 Nisan'da Mecliste görüşülen en mühim husus, kanunu uygulayacak mahkemelerin hangisi olacağı olmuştur. Teklif edilen kanunda görülecek davaların hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amaçlanmıştır. Bu sebepten Mecliste, normal hukuk mahkemelerinin davaları hızlı ve etkili bir biçimde sonuçlandıramayacağı görüşü hâkim olmuştur. Bu esnada Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey ilginç bir öneride bulunmuştur. Abdülkadir Kemali Bey, *" Biz bu kanunu yaparken esas itibariyle vaziyetimize muhalif hareket edenleri süratle haddini bildirmeyi düşünüyor ve amaç ediniyoruz. Geçenlerde söylediğim şekilde devrimci bir vaziyet alacaksa bu kanunlarla uğraşmaya gerek yoktur. Sehpaları kurar, sıkıyönetim ilan eder ve bazı kişilere yetki vererek Köprülü Mehmet Paşa'nın yaptığı gibi binlerce insanın kellesini alarak memleketi düzeltiriz"* şeklinde bir yöntemle memleketin kurtarılmasını arzulanmıştır.¹⁶ Nihayetinde Sivas Milletvekili Mustafa Taki Bey'in önerisiyle, Bidayet ve Liva Mahkemelerinin kanunu uygulamakla yükümlü olduğu kararlaştırıldı ve isyan çıkarıcıların suçu işlediği yerde yargılanması uygun görüldü.¹⁷ Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Şükrü Bey'in önerdiği ve uzun müzakereler sonucunda tartışılan Hıyanet-i Vataniye Kanunu gerekli ekler ve düzeltmelerle 29 Nisan'da

14 Bülent Kara, *Hıyanet-i Vataniye Kanunu Müzakereleri Bağlamında Deneyim ve Mesleki Eğitimin Milletvekili Konuşmaları Üzerindeki Etkisine Dair İnceleme" Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2018), s.45.

15 *TBMM Zabıt Ceridesi*, 27.04.1920, D.I, C.I, s. 102.

16 *TBMM Zabıt Ceridesi*, 28.04.1920, D.I, C.I, s. 119-120.

17 *TBMM Zabıt Ceridesi*, 29.04.1920, D.I, C.I, s. 137-140.

kabul edildi. Böylelikle Meclisin ülkenin kurtuluşu için düşündüğü ilk olağanüstü kanunu kabul edilmiş oldu.¹⁸

Mustafa Kemal Paşa, Hiyanet-i Vataniye Kanunu kabul edilmesinden sonra kanuna dair görüşünü Nutuk adlı eserinde şu şekilde ifade etmiştir: “Efendiler, Meclis 29 Nisan 1920 tarihinde Hiyanet-i Vataniye Kanununu ve sonraki aylarda İstiklal Mahkemeleri Kanunlarını da çıkarmakla, İnkılabın tabii gereklerini yerine getirmiş oldu”.¹⁹

Hiyanet-i Vataniye Kanunun Uygulamaya Konulması

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin aldığı önemli kararlar Cumhuriyete geçiş sürecini hızlandırmıştır. Meclis, açıldığında gerek İstanbul Hükümeti’ne gerekse de işgal güçlerine karşı önlemlerini alacak ve bu bağlamda Hiyanet-i Vataniye Kanunu’nu çıkaracaktır. Kanun şu şekildedir:²⁰

“Hiyanet-i Vataniye Kanunu

Büyük Millet Meclisi tarafından müzakere edilerek kabul ve her tarafa neşr ve tamim edilen kanun sureti:

Birinci Madde: *Yüce Hilafet ve Saltanat(Padişahlık) makamını ve padişahın korunmuş ülkelerini yabancılarından elinden kurtarmak ve saldırıları def etmek amacına yönelik olarak kurulmuş olan Büyük Millet Meclisi’nin meşruiyetine kalkışma mahiyetindeki sözle, fiil veya yazılı olarak muhalefet yapanlar ve fitne çıkaranlar vatan haini sayılır.*

İkinci Madde: *Bilfiil vatan hainliğinde bulunanlar asılarak idam edilir. Şahsen olaylara karışanlar ve teşebbüs edenler ceza kanunun kırk beşinci ve kırk altıncı maddesine göre cezalandırılırlar.*

18 Dinçer Ural, *Hiyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaları (1920-1927)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000, s.48-49.

19 Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk (1919-1927)*, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.302.

20 Gülşen Karabacak, *I. Dönem TBMM Mersin Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1923)*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2018, s.42.

Üçüncü Madde: Konuşmasıyla halkı alenen vatan hainliği suçunu işlemeye tahrik ve teşvik edenler veya bu teşvik tahriki yazılılarıyla ve çok değişik araçlarla yayanlar geçici kürek cezasına çarptırılırlar. Yapılan bu tahrik ve teşvik sonucunda bozgunculuk olayları çıkarsa teşvik ve tahrik edenler idam olunurlar.

Dördüncü Madde: Vatana ihanet zanlılarının yetkili mahkemesi suçun işlendiği yerdeki ceza mahkemesidir. Olağanüstü ve aceleyi gerektiren durumlarda zanlının yakalandığı yerdeki ceza mahkemesi de yargılama yapmaya ve karar vermeye yetkilidir.

Beşinci Madde: Vatana ihanet zanlılarının muhakemesi, ceza mahkemelerinden verilecek kesin tutuklama belgesi üzerine her yerde tutuklu olarak yapılır.

Altıncı Madde: Adli zabıta memurlarının düzenleyeceği ilk tahkikat belgeleri o bölgenin en yüksek rütbeli mülki memuruna verilir ve onun tarafından savcılar aracılığıyla mahkemeye iletilir.

Yedinci Madde: Vatana ihanet zanlılarının muhakemesi zorunlu bir sebep olmadıkça yirmi dört günde sonuçlanacaktır. Zorunlu sebep olmaksızın bu süreyi aşan görevliler ve mahkeme heyeti ceza kanununun yüz ikinci maddesi eki gereğince suçunun derecesine göre cezalandırılmak üzere ilgili mahkeme tarafından yirmi gün içinde yargılanarak bir karara varılacaktır.

Sekizinci Madde: Bu kanuna uygun olarak mahkemece verilecek olan karar kesin olup Büyük Millet Meclisi'nin onayını müteakip bölgesinde infaz olunur, onaylanmadığı durumlarda meclisin vereceği karara uygun olarak hareket edilir.

Dokuzuncu Madde: Bu suçların yargılanabilmesi için mahkemelerce istenen kişi mahkemenin davet yazısına gerek kalmaksızın mahkeme karşısına çıkarılır.

Onuncu Madde: İsyana katılmayanlar hakkında kasten suçlamalarda bulunanlar, iddia ettikleri suçun cezası ile cezalandırılırlar.

On Birinci Madde: Haklarından gıyaben hüküm verilenler, yakalandıkları anda yeniden yargılanırlar.

On İkinci Madde: Bu kanun her mahallin idare amiri tarafından nahiye ve kaza ve vilayet merkezlerine ve köy ihtiyar heyetleri çağrılarak ve toplanarak, yüzlerine karşı okunarak tebliğ edilir ve tebliğ edildiğine dair imzalı zabıt tutularak saklanır.

On Üçüncü Madde: *İşbu kanunun icrayı ahkâmına Büyük Millet Meclisi memurdur.*

On Dördüncü Madde: *İşbu kanun her mahalde tarihi tebliğ ve ilanından kırk sekiz saat sonra yürürlükte olacaktır.*

29 Nisan 1336/1920 ve 30 Recep 1338²¹

Memleketin için bulunduğu olağanüstü durumun bir gereği olarak çıkarılan bu kanun birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir adım oldu. Kanunun kabul edilmesiyle birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruluğu belirlenmiş, ulusun çıkarlarının aleyhine yapılacak davranışların mahkemeler aracılığıyla cezalandırılması kararlaştırılmış oldu. Belirtilmesi gereken diğer önemli bir husus ise Hıyanet-i Vataniye Kanununun kabulüyle, İtilaf Devletleri tarafından esaret altında alınan Hilafet ve Saltanat makamını kurtarma amacı yönelik kabul edilen kanunun birinci maddesi, Meclisin meşruluğu kuvvetlendirmiş, tutucu ve karşıt fikirde olanların böylelikle önüne geçilmiş oldu. Kanunu uygulamakla yükümlü iki mahkeme vardı. Bunlar sivil mahkemeler ve Divan-ı Harplerdi. Her iki mahkeme de ihtilal ve olağanüstü koşullarda uyulması gereken usullere göre çalışmıyordu. Bu durum daha sonra kurulacak olan İstiklal Mahkemeleri'nin kurulmasına gerekçe olacaktır, zaten olayların gelişimi ve sivil mahkemelerin beklenen kararları zamanında verememesi böyle bir organa olan ihtiyacı gözler önüne sermiştir. Bu süreçte Genelkurmay Başkanı Albay İsmet Paşa'nın verdiği emirde, isyanlarda halkı kandıranlar, ihanet edenler ve elini kana bulamış olanların kesinlikle affedilmeyeceklerini, aynı emrin dördüncü maddesi gereğince Kuvayı Tedibiye'nin asli görevinin isyancı kuvvetleri dağıtmak, güvenliğin yeniden tesis edilmesini sağlamak, isyana teşvik eden kuruluşları ortadan kaldırıp, isyan çıkaranların cezalandırmak olduğunu bildirmişti. Suça karışanların cezalarının belirlenmesinin mahkemelere ait olmakla beraber, içinde bulunan olağanüstü durumlar sebebiyle Kuvayı Tedibiye'nin suçluların cezalarının belirlenmesinde yetkili olduğu uygun görüldü. Haziran 1920'de Yozgat Ayaklanmasının kanlı bir şekilde bastırılması ve sonrasında Çerkes Ethem'in hiçbir gerekçe göstermeden, suçlu suçsuz ayrımı yapmadan bütün halkın mallarına el koyması ve merkezi

21 *Hâkimiyet-i Milliye*, 01 Mayıs 1336, Numara: 26, s.1-2. (Bkz: EK 1)

otoriteden uzak, keyfi hareketleri Meclise olan güveni zedelemiş ve bir terör ortamı oluşturmuştur.

Meydana gelen bu hadiseler, Hıyanet-i Vataniye Kanunu uygulamakla görevli mahkemelerin beklenen sonuçları verememesi ve Divanı Harplerin halk üzerinde askeri bir otorite algısı oluşturması Meclisin otoritesine doğrudan bağlı kuruluşların gerekliliğini ortaya çıkardı. Bunun neticesinde Meclis Divanı Harplerin bir kısmını kaldırdı ayrıca hatasını kabul edip Meclisten af talep edenlerin isteklerini çoğunlukla kabul etmiştir.²² Fakat bu gelişmelere rağmen Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun uygulamaya konulmasının üzerinden dört ay gibi bir zaman geçmesine rağmen ne İstanbul Hükümetinin ihanetine ne de Anadolu'da Milli Mücadele aleyhine karşı yürütülen propaganda ve casusluk faaliyetlerinin önüne geçilebilmiştir. Yaşanan bu olumsuz gelişmelerin önüne geçilebilmek ve Hıyanet-i Vataniye Kanununa işlerlik kazandırabilmek için mahkemelerin hızlı çalışması ve süratli bir şekilde karar verip uygulamasına bağlıydı.²³ Türkiye Büyük Millet Meclisi sorunlara bir an evvel çözüm bulmak maksadıyla İstiklal Mahkemeleri'nin kurulmasına karar vermiştir. İstiklal Mahkemeleri'nin kurulma önerisini meclis gündemine getiren Menteşe (Muğla) Milletvekili Tefik Rüştü Bey düşüncelerini Mustafa Kemal Paşa ile paylaşmış ve mahkemelerin kuruluş süreci ile ilgili gerekli çalışmalar bu şekilde başlatılmıştır.²⁴

Hıyanet-i Vataniye Kanunun Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar Nedeniyle Firariler Hakkındaki Kanun'un Çıkarılması ve İstiklal Mahkemelerinin Kurulması

Hıyanet-i Vataniye Kanunu, devam eden ayaklanmaların yanında, gittikçe artan asker kaçakları ve bunların meydana getirdiği olaylara mani olmak ve nihayetinde huzur ve sükûn ortamı oluşturmak, düşman

22 Ergun Aybars, *İstiklal Mahkemeleri*, Bilgi Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1975, s.49-53.

23 Kemal Çelik, "Millî Mücadele'de İç İsyanlar, Vatana İhanet Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, (2017), s. 597- 598.

24 Didem Akdoğan, *İstiklal Mahkemeleri ve Şapka İnkılabının Erzurum'daki Yansımaları*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2019, s.11.

işgali altında olan memleketi düzenli bir ordu kurarak savunmak amacıyla kabul edilmişti. Fakat kanunu tatbik etmekle görevli mahkemelerin yargılamaları, yaşanan olağanüstü dönemde olumlu bir netice alınmasına imkân sağlayamadı. Ayrıca Milli Mücadele aleyhine yürütülen casusluk ve bozgunculuk faaliyetleri de devam etmekteydi. Yaşanan bu gelişmelerin dışında bir de 8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunanlar tarafından işgal edilmesi Meclis'te büyük bir üzüntüye neden olmuş ve Meclis Başkanlığının önerisi ile Meclis kürsüsüne siyah bir örtü örtülmüş ve yaşanan bu olay düzenli ve güçlü bir ordu kurulmasını yeniden gündeme getirmiştir. İlerleyen günlerde Mecliste, Mustafa Kemal Paşa'nın ardından İsmet Paşa'nın ordu hakkındaki konuşmaları, bilhassa 17 Temmuz'da Mustafa Kemal Paşa'nın önerisiyle on kişilik bir milletvekili kurulunun cepheye davet edilmesi Mecliste yaşanan heyecanı bir nebze olsun yatıştırdı. Fakat Mecliste 18 Ağustosta gerçekleşen oturumda Tefik Rüştü Bey ve Saruhan (Manisa) Milletvekili Mustafa Necati Bey'in Meclis Başkanlığına verdikleri kanun önerisi konuyu tekrar gündeme getirmiştir. İki milletvekili de verdikleri öneride, Meclis içerisinde seçilecek ve sayıları yediyi geçmeyecek bir Adalet Kurulu'nun inkılabın ruhuna ve bağımsızlığın korunmasına karşı söz ve hakaretlerde bulunanların sıfatları ne olursa olsun soruşturma açılmasını ve yapılacak yargılama sonucunda suçu sabit görünenlerin ölüm cezası ile cezalandırılmasını istediler. Bu öneri, Hiyanet-i Vataniye Kanunu hükümleriyle örtüştüğü ve bir yararı olmayacağı düşüncesiyle reddedilirse de meclisin içinde bulunduğu ağır koşulların da etkisiyle 2 Eylül 1920'de Meclisin gündemine girdi. Meclis Başkanı, seferberlikte firar suçlarını işleyenler hakkında Milli Müdafaa Vekâletince hazırlanmış olan kanun tasarısını ivedilikle Milli Müdafaa Encümenine havale edileceğini söylemiş ve Milli Müdafaa Encümenin ek değişiklikler yapılarak tasarı 8 Eylül'de Meclis gündemine gelmiştir.²⁵ 11 Eylül'de Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kuruluna sunulan Firariler Hakkındaki Kanun, Mecliste büyük çoğunluğun oyuyla alkışlarla kabul edildi.²⁶

25 Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C.I, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, No:4, Ankara, 1994, s.363-364.

26 *TBMM Zabıt Ceridesi*, 11.09.1920, D.I,C.IV, s. 93-101.

Tasarının kabul edilmesiyle İstiklal Mahkemeleri kuruldu ve asker kaçaklarını yargılamak için kurulan bu mahkemelerin başkan ve üyelerinin meclis içerisinde seçilecek üç mebustan oluşması kararlaştırıldı. Yine görüşmeler sırasında askerlerin kaçış sebeplerini ortadan kaldırmak için askerlere iyi davranılması, 10 kuruş olan er aylıklarının 4 liraya çıkarılması ve erlerin köylerdeki işlerinin imece yoluyla köylüler tarafından görülmesi gibi öneriler de getirildi. Görüşmeler esnasında Kastamonu Milletvekili Abdülkadir Kemali Bey'in "Yurdu kurtarmak için gerekirse beş yüz bin kişiyi idam etmeli ve bunda asla tereddüt etmemeliyiz!" şeklindeki ifadesi dikkat çekici olmuştur.²⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisinin 11 Eylül'de kabul ettiği Firariler Hakkındaki Kanun aşağıdaki şekliyle yürürlüğe girmiştir:

"Firariler Hakkında Kanun

Numara:21

Madde 1: *Muvazzaf veya gönüllü olarak askerlik hizmetinde olup da firar edenler veya her ne suretle olursa olsun firara sebebiyet verenler ve firari tutuklu ve sevkinde gevşeklik gösterenler ve firarileri gizlemek ve örtenler hakkında mülki ve askeri kanunda mevcut hükümler ve icap ettiği diğer türlü kararlaştırılan cezayı bağımsız olarak hüküm ve infaz etmek üzere Büyük Millet Meclis üyelerinden oluşan (İstiklal Mahkemeleri) şekilde kurulmuştur.*

Madde 2: *Bu mahkeme üyelerinin sayısı üç olup Büyük Millet Meclisi'nin çoğunluğu arasından seçilir ve içlerinden birisi kendileri tarafından başkan sayılır.*

Madde 3: *İşbu mahkemelerin sayısı ve bölgelerini Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine Büyük Millet Meclisi kararlaştırır.*

Madde 4: *İstiklal mahkemelerinin kararları kesin olup infazına bütün silahlı kuvvetler ve silahız devlet kuvvetleri memurdur.*

Madde 5: *İstiklal mahkemelerini emir ve kararlarını infaz etmeyenler veya infazda ağır davrananlar işbu mahkemeler tarafından yargılanırlar.*

Madde 6: *Her istiklal mahkemesinin katip ve hizmetlilerin maaşı yüz lirayı geçmeyecektir.*

27 Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C.III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s.208.

Madde 7: Her istiklal mahkemesi vazifesini süratle anında firari ve bakaya kişilerin takdir edilen bir süre zarfında yerine getirmek amacıyla her türlü aracı tebliğ etmeye müracaat edebilir.

Madde 8: İşbu kanun yayınlanmasından itibaren geğerlidir.

Madde 9: İşbu kanunun yürütülmesinden Büyük Millet Meclisi Memurudur.²⁸

Firariler Hakkındaki Kanun'un çıkarılmasının ardından 18 Eylül 1920'de Bakanlar Kurulu'nun önerisiyle ve Meclisin aynı gün içerisinde aldığı 45 Numaralı kararla Ankara, Eskişehir, Konya, Isparta, Sivas, Kastamonu, Kayseri vilayetlerinde İstiklal Mahkemelerinin kurulması kararlaştırıldı.²⁹ Kabul edilen Firariler Hakkındaki Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni yasama, yürütme yetkisinin yanında olağanüstü yargı yetkisine de sahip olan bir yapıya dönüştürmüştür. İstiklal Mahkemelerinin yapısı ve işleyişi ile ilgili tartişmaların devam ettiği süreçte 26 Eylül'de meclise sunulan teklifle mahkemelerin askeri firarilere ilişkin yetkisi Hıyanet-i Vataniye Kanunu dhilindeki suçları ve casusluk faaliyetlerini içine alacak Şekilde genişletilmiştir.³⁰ İstiklal Mahkemeleri bu süreçte askerlikten firar edenlerin dışında gasp, soygun, i güvenlik ve huzurun ihlali, bozgunculuk ve casusluk davalarına da bakmıştır. Ankara'daki İstiklal Mahkemesi, diğer İstiklal Mahkemelerinden farklı olarak siyasi davalara da bakmıştır. Milli Mücadele döneminde kurulan İstiklal Mahkemeleri geniş yetkilere sahip olmasına rağmen belli aralıklarla Meclise karşı olan sorumlulukların gereği olarak yaptıkları faaliyetler hakkına rapor sunmuştur.

Cumhuriyet Dönemi kurulan İstiklal Mahkemelerinde baktığımızda Meclisin İstiklal Mahkemeleri üzerinde böyle bir etkisinin olmadığı grlmştir.³¹

28 Ceride-i Resmیه, 21 Şubat 1337, No:3, s.3. (Bkz: EK 2)

29 Abdülhekim Koin, *İstiklal Mahkemeleri Kanun Gereke ve Genel Kurul Tutanakları*, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, C.I Ankara, 2015, s.9.

30 İbrahim lker, "İstiklal Mahkemelerinin Kuruluğu ve alışmaları" *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXIII/1 (2015), s.182.

31 Abdülhekim Koin, *İstiklal Mahkemeleri Kanun Gereke ve Genel Kurul Tutanakları*, s.10-11.

Türk Ceza Hukuku Açısından Vatana İhanet Kavramının Değerlendirilmesi

Devletlerin ve devletlerin kurulmasından önceki toplumların tarih sahnesine çıkmasıyla beraber devletin otoritesini kurması ve kurulan düzeni bozmaya çalışanların cezalandırılması düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan toplumun düzenini sağlamak maksadıyla birtakım çalışmalar yapılmış ve başka ceza çeşitlerine de gerek duyulmuştur. Bu bağlamda karşımıza devletin aleyhine işlenen suçlar ve “vatana ihanet” kavramı ortaya çıkmıştır.³² Vatana ihanet, topluma ve kurulu düzene karşı yapıldığı için yönetimle birlikte suçun muhtevası ve kapsamı da değişikliğe uğramıştır. Çünkü adi suçların hukuki zemini sosyolojiktir, örneğin hırsızlık suçunun dönüşümü yıllar alabilir ama vatana ihanet suçu siyasal suçtur. Siyasal suçlar, bireylerin siyasal iktidarı kullanırken veyahut iktidarı ele geçirmek maksadıyla giriştikleri faaliyetlerde işledikleri hukuka aykırı fiililer şeklinde tanımlanmıştır. Siyasi suçların hukuki zemini politiktir, değişiminde zaman ve yer açısından görecelik kuralı hâkimdir ve kısa zamanda dönüşümü muhtemeldir.³³ Türk hukukuna baktığımızda, Türk Ceza Kanunu’na göre vatana ihanet kavramına giren suçlar ile ilgili kesin bir kanaate varmamakla birlikte vatana ihanet dediğimizde Milli Mücadele döneminde kabul edilen “Hıyanet-i Vataniye” kapsamına giren fiiller olarak anlaşılmaktaydı. Kanunu’nun birinci maddesine baktığımızda:

“Büyük Millet Meclisi’nin meşruiyetine kalkışma mahiyetindeki sözle, fiil veya yazılı olarak muhalefet yapanlar ve fitne çıkaranlar vatan haini sayılır.”

Yine aynı kanunun üçüncü maddesi gereğince:

“Konuşmasıyla halkı alenen vatan hainliği suçunu işlemeye tahrik ve teşvik edenler veya bu teşvik tahriki yazılarıyla ve çok değişik araçlarla yayanlar geçici kürek cezasına çarptırılırlar. Yapılan bu

32 Rezzan İtişgen Dülger, “Vatana İhanet Suçunun Kökenleri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, XXIII/2 (2017), s.103.

33 Rezzan İtişgen Dülger, *Parlamentar Sistemde Devlet Başkanın Cezai Mesuliyeti*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017, s.157.

tahrik ve teşvik sonucunda bozgunculuk olayları çıkarsa teşvik ve tahrik edenler idam olunurlar.”

Bu maddelere göre anayasal düzene karşı suç işleyenlerin vatana ihanet suçu işlediği ileri sürülmekle beraber, asıl amacın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruiyetinin korumak olduğu anlaşılmaktadır.³⁴ Bu amaç kurtuluş savaşından sonra da devam etmiştir. Türk milletinin gerçek temsilcisi konusunda çıkan tartışmalar üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi 11-15 Nisan 1923 tarihleri arasında Hiyaneti Vataniye Kanununun 1. ve 8. maddesinde şu şekilde bir değişikliğe gitmiştir:

“Madde 1: *“Saltanatın kaldırıldığı ve hukuki hâkimiyet ve hükümdarlığının mümkün olmadığını ve ayrıldığını ve feragat ettirildiğini Türkiye halkının gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesinde saklı bulunduğu dair 1 Teşrinisani 1338 tarihli karara aykırı veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruiyeti aleyhinde sözle veya yazıyla veya fiili olarak muhalefet veya kışkırtıcı yayınlar yapan kişiler vatan haini sayılırlar.”*

35

“Madde 8: *“İşbu kanunun başarıya ulaşabilmesi mahkemelerin çıkan kararlardan mahkûmiyeti içine alınanları bizzat ve beraat edenleri veya sorumsuz olanları vazife ve yetki gibi kararları savcılar veya ilgili yetkililerin davetlerine binaen Temyiz Heyeti Ceza Dairesince diğer maddeler tercih edilerek inceleme yapılır. Temyiz Heyeti Ceza Dairesi hüküm ve adı geçen kararları vazife ve yetki ve soruşturması hükmü etkili olacak şekilde noksanından ve iptal hakkını kabul edecek şekilde yargılama şekli uymayanları ve kanunun hükümlerine muhalefetinden ortaya çıkan âdi suçlar yeniden yargılama ve o dairede yerine getirmek üzere hükmü veren mahkemeye iade eder. Yeniden yargılama kararlarına karşı ısrar caiz değildir.”*³⁶

Yine Cumhuriyetin ilanından sonra 25 Şubat 1925'te Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun birinci maddesinde yapılan ilave düzenlemeyle dini ve dini değerleri siyasi amaçlara ulaşmak amacıyla cemiyet kuranlar da vatan haini kabul edilmiştir. Yapılan değişiklikle kanunun birinci maddesi:

34 Rezzan İtişgen Dülger, *Parlamentar Sistemde Devlet Başkanın Cezai Mesuliyeti*, s.170.

35 TBMM Zabıt Ceridesi, 11.04.1923, D.I, C.XXIX, s.32.

36 TBMM Zabıt Ceridesi, 15.04.1923, D.I, C.XXIX, s.191.

“Madde 1: *Dini veya dini değerleri siyasî amaçlara esas veya âlet etmek amacıyla cemiyetler kurmak yasaktır. Bu gibi cemiyetleri kuranlar veya bu cemiyetlere dâhil olanlar vatan haini kabul edilir. Dini veya dini değerleri âlet ederek, devletin şeklini değiştirmek ve bozmak veya devlet güvenliğini ihlal veya dini veya dini değerleri âlet ederek her ne suretle olursa olsun halk arasında fesat ve nifak oluşturanlar için gerek bireysel ve gerek toplu şekilde sözle veya yazılı veyahut fiilî bir şekilde veya nutuk söyleyerek veyahut yayın yoluyla harekette bulunanlar aynı şekilde vatan haini sayılır”³⁷* şeklinde değiştirilmiştir.

Hıyanet-i Vataniye Kanunu 12 Nisan 1991 yılında Terörle Mücadele Kanunu gereğince kaldırılmıştır.³⁸ Bu bakımdan Anayasada vatana ihanetle alakalı kesin bir belirleme yapılamamaktadır. Şu anki mevzuatımızda vatana ihanet kavramı ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Farklı bir görüşe göre vatana ihanet, Türk vatanının bütünlüğü ve devletin anayasa ile kurulu düzenine karşı işlenen suçları tümünü kapsamaktadır. Yani burada tek bir suç yerine birden fazla suç içine alan bir terim söz konusudur. Bu bakış açısından Ceza Kanunu’nun dördüncü bölümünde *“Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar”*, beşinci bölümünde *“Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar”*, altıncı bölümünde *“Milli Savunmaya Karşı Suçlar”*, yedinci bölümünde *“Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk”* vatana ihanet suçları kapsamında değerlendirilmektedir.

Yine başka bir bakış açısı da bu suçların yanında milletin toplumsal yapısını bozmaya yönelik girişimlerin de vatana ihanet kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁹ Şimdiki duruma baktığımızda, vatana hainliği yalnızca 1982 Anayasası gereğince Cumhurbaşkanının mesuliyetine gidilmesi konusunda gündemdedir ve hangi suçların vatana ihanet olarak değerlendirileceği kesin değildir. Sonuç olarak tarihsel süreçte vatana ihanet kavramı genellikle, devlete ve devlet başkanına ihanet suçu olarak değerlendirilmiş, sonrasında

37 TBMM Zabıt Ceridesi, 25.02.1925, D.II, C.XIV, s.310.

38 Resmi Gazete, 12 Nisan 1991, Sayı: 20843, s.8 (Bkz. EK 3)

39 Rezzan İtişgen Dülger, *Parlamentar Sistemde Devlet Başkanın Cezai Mesuliyeti*, s.170- 172.

devlet düzenine ve anayasa karşı işlenen suçlar da bunlara dâhil edilmiştir.⁴⁰

Sonuç

Birinci Dünya Savaşının bitmesiyle birlikte Anadolu topraklarının büyük bir bölümü işgal edilmiş, ülkenin içinde bulunduğu bu duruma bir de İstanbul Hükümeti'nin sessiz kalması Türk milletini Mustafa Kemal Paşa liderliğinde başlatılan Milli Mücadele hareketi etrafında birleştirmiştir. Anadolu'da başlayan bu mücadeleyi ortadan kaldırmak amacıyla İstanbul Hükümeti, müttfiklerin de desteğini alarak Anadolu'nun birçok yerinde isyan çıkarmış, yayınladıkları fetva ve bildirimlerle Türk milletini Milli Mücadele aleyhine harekete geçirerek kışkırtma ve propaganda faaliyetlerine başlamıştır. Bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla daha şiddetli hale gelmiş ve yaşananlar bir iç savaşa dönüşmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu durumun önüne geçmek ve Meclisin gayrimeşru olduğu yönünde yapılan iddialara son vermek amacıyla 29 Nisan 1920 tarihinde Hiyanet-i Vataniye Kanunu kabul etmiştir. Kanunun kabul edilmesiyle birlikte kimlerin vatan haini olarak değerlendirileceği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meşruluğuna karşı her türlü aleyhte faaliyette bulunanların idam cezası ile cezalandırılacağı belirlenmiştir. Ancak Hiyanet-i Vataniye Kanununu uygulamakla görevli mahkemelerin yargılama sürecinde ağır davranması nedeniyle kanun istenilen sonuçları tam anlamıyla verememişti. Meclisin, 11 Eylül 1920 tarihinde çıkardığı Firariler Hakkında Kanunla, İstiklal Mahkemeleri kurulmuş ve istenilen sonuçlar kısa süre zarfında elde edilmeye başlanmıştır. Milli Mücadele döneminde mümkün olduğu sürece zararlı faaliyette bulunanlara karşı sert tedbirler alınmış ve Meclise karşı bir sorumluluk hissedildiği için yapılan çalışmalarda kesinlikle sorumsuz davranılmamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra da İnkıpların topluma yerleştirilmesini konusunda Hiyanet-i Vataniye Kanun'u önemli rol üstlenmiştir. 15 Nisan 1923 tarihinde, Saltanatın kaldırılmasına ilişkin Kanuna ve Meclisin meşruiyetine basın ve yayın yoluyla muhalefette bulunmak suçları da vatana ihanet olarak kabul edilmiştir. 25 Şubat 1925 tarihinde Hiyanet-i Vataniye Kanunu'na ilave

40 Rezzan İtişgen Dülger, "Vatana İhanet Suçunun Kökenleri Üzerine Bir İnceleme" , s.137.

edilen “dini değerleri siyasi amaçlarına ulaşmak amacıyla cemiyet kuranlar” maddesi de vatan hainliği olarak değerlendirilmiş böylelikle söz konusu suçu işleyenler idam cezasına çarptırılmıştır. Hıyanet-i Vataniye Kanunu 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Günümüzde Türk Ceza Hukukunda vatana ihanetin cezası tam olarak tanımlanmamıştır. Türk Ceza Kanunu’nun 302. ve 308. maddeleri geleneksel olarak vatana ihanet suçunu içine almaktadır. Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve onu uygulamakla mükellef olan İstiklal Mahkemeleri, Türk milletinin tarih sahnesine çıktığı günden beri vermiş olduğu varlık mücadelesinin ve devletini koruma refleksinin bir sonucudur.

Kaynaklar

Resmi Yayın ve Tutanaklar

TBMM Zabıt Ceridesi, D.I, C. I, TBMM Matbaası, Ankara 1959.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. I, C. IV, TBMM Matbaası, Ankara 1981.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. I, C. XXIX, TBMM Matbaası, Ankara 1961.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. II, C. XIV, TBMM Matbaası, Ankara 1976.

Sürelî Yayınlar

Ceride-i Resmîye, 21 Şubat 1337.

Hâkimiyet-i Milliye, 01 Mayıs 1336.

Resmî Gazete, 12 Nisan 1991.

Kitap, Makale ve Tezler

Adivar, Halide Edip, *Türk’ün Ateşle İmtihanı*, Can Yayınları, 1 Baskı, İstanbul, 2007.

Akdoğan, Didem, *İstiklal Mahkemeleri ve Şapka İnkılabının Erzurum’daki Yansımaları*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2019.

Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 2017.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk (1919-1927)*, Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Zeynep Korkmaz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012.

Aybars, Ergun, *İstiklal Mahkemeleri*, Bilgi Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 1975.

Cebesoy. Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2010.

Çelik, Kemal, “Millî Mücadele’de İç İsyanlar, Vatana İhanet Kanunu ve İstiklal Mahkemeleri”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, S 40, 2017, s.597- 598.

Çoker, Fahri, *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C.I, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları No:4, Ankara, 1994.

Dülger, Rezzan İtişgen, “Vatana İhanet Suçunun Kökenleri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, S.2, C.23, 2017, s.103.

Dülger, Rezzan İtişgen, *Parlamente Sistemde Devlet Başkanın Cezai Mesuliyeti*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2017.

Goloğlu, Mahmut. *Üçüncü Meşrutiyet (1920)*, Milli Mücadele Tarihi-III, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2006.

İbrahim Ülker, “İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu ve Çalışmaları” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.1, C.23, 2015, s.182.

Kara, Bülent, “Hıyanet-i Vataniye Kanunu Müzakereleri Bağlamında Deneyim ve Mesleki Eğitimin Milletvekili Konuşmaları Üzerindeki Etkisine Dair İnceleme” *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.20, 2018, s.43-44.

Karabacak, Gülşen, *I. Dönem TBMM Mersin Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1920-1923)*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum, 2018.

Koçin, Abdülhekim, *İstiklal Mahkemeleri Kanun Gereğe ve Genel Kurul Tutanakları*, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, C.1 Ankara, 2015.

Kurtuluş Savaşı Destanı, Kültür Hizmetleri Yayıncılık ve Dağıtım, İstanbul, 2005.

Özüçetin, Yaşar – Dağıstan, H. Mehmet, “ Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nun Müzakereleri ve Kabulü” *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.5, 2011, s.257.

Sarıhan, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, C.III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.

Tansel, Selahattin, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, C.III, M.E.B Kültür Yayınları, İstanbul, 1991.

Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, C.II, Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1992.

Ural, Dinçer, *Hıyanet-i Vataniye Kanunu ve Uygulamaları (1920-1927)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2000.

Zürcher, Jan, Erik, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, 33. Baskı, İstanbul, 2016.

EKLER

EK 1: Hâkimiyet-i Milliye 01 Mayıs 1336 Numara: 26

HIYANET-İ VATANIYE KANUNU

Madde 1 — Makam-ı Mualla-yı Hilafet ve Saltanatı ve Memalik- i Mahrusa-i Şahaneyi yed-i ecanipten tahlis ve taarruzatı def-i maksadına ma'tuf olarak teşekkül eden Büyük Millet Meclisinin meşruiyetine isyanı mutazammın kavlen veya fiilen veya tahriren muhalefet veya ifsadatta bulunan kesân, hain-i vatan addolunur.

Madde 2 — Bi-l-fiil hiyanet-i vataniyede bulunanlar şâiben idam olunur. Fer'an zimedhal olanlar ile müteşebbisleri kanun-u cezanın kırk beşinci ve kırk altıncı maddesi mucibince tecziye edilirler.

Madde 3 — Vaiz ve hitabet suretiyle alenen veya ezmine-i muhtelifede eşhas-ı muhtelifeyi sırran ve kavlen hiyanet-i vataniye cürmüne tahrik ve teşvik edenlerle işbu tahrik ve teşvik-i suver ve vesait-i muhtelifeye ile tahriren ve tersimen irtikab eyleyenler muvakkat küreğe konular. Tahrikat ve teşvikat sebebiyle madde-i fesat meydana çıkarsa muharrik ve müşevvikler idam olunurlar.

Madde 4 — Hiyanet-i vataniye maznunlarının merci-i muhakemesi ika-i cürüm edilen mahaldeki bidayet ceza mahkemesidir. Ahval-i müstacele ve fevkaladede maznun derdest edildiği mahal mahkemesi de icra-yı muhakeme ve ita-yı karara salahiyattır.

Madde 5 — Hiyanet-i vataniye maznunlarının mahkemesi bidayet ceza mahkemelerinden verilecek gayri muvakkat tevkif müzekkeresi üzerine her halde mevkufen icra edilir.

Madde 6 — Zabita-i adliye me'murlarının tanzim edecekleri tahkikat-ı iptidaiye evrakı daire-i istintaka tevdi olunmaksızın mahallin en büyük mülkiye memuruna i'ta olunur ve onun tarafından dahi mudde-i umumiler vasıtasıyla yirmi dört saat zarfında mahkemeye verilir.

Madde 7 — Hiyanet-i vataniye maznunlarına ait muhakemat, bir sebep-i mücbir olmadıkça azami yirmi günde hükme rabtoluncaktır. Bu müddeti bila sebep-i mücbir tecavüz ettiren mahallin zabıtası ile mahkeme hey'eti kanun-u cezanın yüz ikinci maddesi zeyli mucibince

cürmünün derecesine göre tecziye edilmek üzere ma'fevki mahkemesince muhakemesi bi'licra a'zami yirmi gün zarfında hükme rabtedilecektir.

Madde 8 — İşbu kanuna tevfikan mahakimden sadır olacak mukarrerat kat'i olup Büyük Millet Meclisi'nce bad-el-tasdik mahallerinde infaz olunur. Tasdik edilmediği takdirde Meclisçe ittihaz edilecek karara tevfik-i muamele olunur.

Madde 9 — İşbu ceraimin emr-i muhakemesi için mahkemelerce istenilen şahsa, celp ve davete hacet kalmaksızın bilahüküm inhizar müzekkeresi tastir kılınır.

Madde 10 — İsyana iştirak etmeyen eşhas hakkında ligarazin isnadatta bulunanlar isnat ettikleri cürmün cezasiyle mücazat olunurlar.

Madde 11 — Haklarında gıyaben hüküm sad'r olan eşhas, derdestlerinde işbu kanuna tevfikan yeniden ve vicahen muhakemeleri icra olunur.

Madde 12 — İşbu kanun her mahallin idare amiri tarafından nahiye ve kaza, liva ve vilayet merkezlerine ve köy hey'et-i ihtiyariyeleri müctemian celp edilerek ifham ve suret-i tebliği mutazammın hey'et-i mezkure azalarının imzalarını havi zabıt varaklan tutarak idare meclislerince hıfzedilmekle beraber kavaninin neşir ve ilanı hakkındaki kanuna tevfikan ayrıca neşir muamelesi dahi yapılacaktır.

Madde 13 — İşbu kanunun icra-yı ahkâmına Büyük Millet Meclisi me'murdur.

Madde 14 — İşbu kanun her mahalde tarih-i tebliğ ve ilanından kırk sekiz saat sonra mer'i olacaktır.

EK 2: Ceride-i Resmîye 21 Şubat 1337

حکومتی (جہد و شہادت)	اہمیت
<p>یوہان مٹ مجلسی اعضاءدن سرکب (استقلال حکمرانی) تشکیل اولتشد .</p>	<p>انہام دانی اہم سیرک . اردو و قول اردو قومائاتی مأموریتدن مجلس اعلیٰ جہ جی جاتوز .</p>
<p>مادہ ۲۔ یو حکمران اعضاءدنک عددی (اوج) اولوب یوہان مٹ عسکرت اکثریت آواسیہ اخطاب و ایچیلدن برسی کنتیمیری طرفدن دیش عد اولوز .</p>	<p>مادہ ۵۔ ہر دائرہ انتخابیہدن پیش اعضاء اکتای اعتباریہ حیث مجموعہسنتک لمدندن بر قلمسی تصاب مذا کرد .</p>
<p>مادہ ۳۔ اشیو حکمران عددی و مصلحتی ہیش ویکہ لیکہ سنگلی اوزرنہ یوہان مٹ مجلسی لین اید .</p>	<p>مادہ ۶۔ یوہان مٹ مجلسی اعضاءدن دوت آئی ایچون بیٹ ایک یوز الی ایرا تخصیصات دوت ایک ختلاندن دورہ اجابہ نہایت قدر جملہ دوام ایڈنہ شہری یوز ایرا قضیبات وریوز .</p>
<p>مادہ ۴۔ استقلال حکمرانک فراری لقی اولوب اقلیتی بالموم قوامی صلحہ و غیر صلحہ دولت مأمورد .</p>	<p>مادہ ۷۔ یوہان مٹ مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اولوق اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .</p>
<p>مادہ ۵۔ استقلال حکمرانک نواسی و مقرراتی اخطا چہیش و ای اقلتہ لقل کوسترتق اشیو حکمران طرفدن تحت عاشرہ شور .</p>	<p>مادہ ۸۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .</p>
<p>مادہ ۶۔ استقلال حکمرانک کتبہ دستہبند مٹک اشیو شہری یوز ایرا لیکہ چکدر .</p>	<p>مادہ ۹۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .</p>
<p>مادہ ۷۔ ہر استقلالیہ حکمران و قلمیہ مادیاتی آنتہ فراری واپا افرایتک بر سنت میہ طرفندہ اجابہی تکیا ہر دول و وسائل زینہہ مراجعت ایدر .</p>	<p>مادہ ۱۰۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .</p>
<p>مادہ ۸۔ اشیو قانون تاریخ تشریح متعینہ . مادہ ۹۔ اشیو قانون اجراء یوہان مٹ مجلسی مأمورد . ۱۱ ایلول سن ۱۳۳۶</p>	<p>مادہ ۱۱۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .</p>

نظامات و مقررات

دفعہ ۳۳۶۔ جہد و شہادت . ۱۔ ۲۰۰۰ کی ۳۰۰ کورج و ۹۶۰ تومہ اولی مقررات عمومیہ متعینہ .
حیث ویکہ ریاست جلیہتہ : ۱۔ ۵ ایلول ۱۳۳۶ تاریخندہ تشر ایڈیان و مجلسی تصاب اکثریتدن باحت یوہان قانون اسمگلنتہ نظر اسقوریک . اردو قول اردو قومائاتیقتدن ماعدہ ایچ بر مأموریت بیوتلی ایہ امتزاج ایہدن . یوہان مٹ مجلسی اعضاء کرامتدن یوہان مأموری حائر اولانک یواسیہ نظر مأموریتندہ قاعوق بیوتقدن اسنفا ایشوری ویا خودہ بیوتلی ترجیح ایہ مأموریتدن چکمداری عاقلہ کورخوردہ و عاقلہ و ساندک . اقلتہ داراہ تیاج قلمندہ . مأموریت ترجیح ایڈانک اسنفا مجلسی حیث عمومیہ سنجہ قبول ایڈنگمہ اولوب اعضاء کرامدن بیٹینک یوایدہ مجلسی معلول بیاشیہی ویرمہمش اولوق اولون بترکدہ کنتیمیریہ ایچرا تان بیڈانک . آژرمنندہ . مأموریتد اسنفا ایڈانک ایچ اسنفا

یوہان مٹ مجلسی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۲۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۳۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۴۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۵۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۶۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۷۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۸۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۱۹۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .
مادہ ۲۰۔ استیو مجلسی اعضاء سنہد بر دفعہ خصوصی اعلیٰ اولوزہ دوت بیٹ عددی اوزرنہ عزمت وعودت طرح ای اعلیٰ اولوز .

FİRARİLER HAKKINDA KANUN

Madde 1 — Muvazzaf ve gönlü ile hizmet-i askeriye dâhil olup da firar edenler veya her ne suretle olursa olsun firara sebebiyet verenler ve firarı derdest ve şevkinde tekâsül gösterenler ve firarileri ihfa ve ilbas edenler hakkında mülki ve askeri kavaninde mevcut ahkâm ve ind-el-icap diğer guna mukarrerat-ı cezaiyeyi müstakillen hüküm ve tenfiz etmek üzere Büyük Millet Meclisi azalarından mürekkep (İstiklal Mahkemeleri) teşkil olunmuştur.

Madde 2 — Bu mahkemeler azasının adedi (üç) olup Büyük Millet Meclisi'nin ekseriyeti arasıyla intihap ve içlerinden birisi kendileri tarafından reis addolunur.

Madde 3 — İşbu mahkemelerin adedini ve mıntıklarını Hey'et-i Vekile'nin teklifi üzerine Büyük Millet Meclisi tayin eder.

Madde 4 — İstiklal Mahkemeleri'nin kararları kati olup infazına bilumum kuva-yi müsellaha ve gayr-i müsellaha-i devlet memurdur.

Madde 5 — İstiklal Mahkemelerinin evamir ve mukarreatını infaz etmeyenler veya infazda taallül gösterenler işbu mahkemeler tarafından taht-ı muhakemeye alınır.

Madde 6 — Her İstiklal Mahkemesi ketebe ve müstahdeminin maaşatı şehri yüz lirayı geçmeyecektir.

Madde 7 — Her İstiklal Mahkemesi vazifeye mübadereti anında firari ve bakaya efradının bir müddet-i muayyene zarfında icabetini teminen her türlü vesait-i tebliğiyeye müracaat eder.

Madde 8 — İşbu kanun tarih-i neşrinden muteberdir.

Madde 9 — İşbu kanunun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur.

EK 3: Resmi Gazete 12 Nisan 1991

Sayfa : 8

RESMİ GAZETE

12 Nisan 1991 — Sayı : 20843

GEÇİCİ MADDE 7. — Bu Kanunun 17 nci maddesi hükmü, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra bu Kanun kapsamına giren suçları işleyenler hakkında uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 8. — Bu Kanunun 21 inci maddesi, 1/1/1968 tarihinden itibaren bu madde şümulüne girenleri de kapsayacak şekilde yayımı tarihini takip eden aybaşından geçerli olarak uygulanır.

GEÇİCİ MADDE 9. — Bu Kanunun 23 üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılan hükümler çerçevesinde bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce mahkeme kararı ile idareleri kayyumta verilen Konfederasyon ve Konfederasyona bağlı İşçi Sendikalarının taşınır ve taşınmaz malları ile bu mallardan elde edilen gelirleri, tüm nakit mevcutları 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 46 ncı maddesine göre tasarruf edilmek üzere ilgili kuruma devredilir, dernek ve vakıflara ait taşınır ve taşınmaz mallar ise hazineye devredilir.

Yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 23. — a) 2 sayılı Hiyanet-i Vataniye Kanunu,

b) 6187 sayılı Vıcdan ve Toplanma Hürriyetlerinin Korunması Hakkında Kanun,

c) 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 140, 141, 142 ve 163 üncü maddeleri,

d) 2908 sayılı Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin 7 ve 8 numaralı bentleri ile 6 ncı maddesinin 2 numaralı bendi,

e) 2932 sayılı "Türkçeden Başka Dillerle Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun",
Yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 24. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

12/4/1991

Yasama Bölümü Sayfa : 8

BAŞBAKANLIK BASIMEVİ

Ferikende Satış Fiyatı: (KDV dahil) 1.500,— TL.